

Respons

Senegal: Menneskerettigheter og levekår

- Generell menneskerettighetssituasjon
- Menneskerettighetsutfordringer
- Levekår

Innledning

Senegal holdes gjerne frem som et forbilde for demokrati og stabilitet i Vest-Afrika. Landet innførte flerpartisystem på 1980-tallet, og har gjennomført flere frie og rettferdige valg med maktskifter mellom regjeringsparti og opposisjon. Statsoverhodene har gått frivillig av når de har tapt valg. Landet er ett av få land i regionen som aldri har hatt statskupp eller militærstyre og omtales derfor ofte som «det senegalesiske unntaket» («l'exception sénégalaise») i en vestafrikansk sammenheng.

Senegal nevnes ofte som ett av landene i Vest-Afrika som i størst grad respekterer menneskerettighetene, både historisk og i dag. Staten står i begrenset grad bak overgrep og brudd på menneskerettighetene sammenlignet med en del andre vestafrikanske land.¹

Under følger en skjematisk fremstilling av de viktigste aspektene ved menneskerettighetssituasjonen i Senegal. Oversikten er ikke utfyllende, men er ment til å tegne et generelt bilde av situasjonen. Problematisk sider er beskrevet mer i detalj i Landinfo 2010, 2011 og 2014.

Det fant sted en forbigående, kontekststøttet forverring av menneskerettighetssituasjonen i forbindelse med presidentvalgekampen i 2012. Denne perioden beskrives separat, siden hendelsene ikke er representative for den generelle menneskerettighetssituasjonen i Senegal sett over tid.

---

¹ I sin årlige rapport Freedom in the World, hvor Freedom House rangerer sivile og politiske friheter for verdens land på en skala fra 1 (best) til 7 (dårligst), og hvor landene på grunnlag av denne skalaen rangeres i kategoriene «fri», «delvis fri» og «ikke fri», oppnår Senegal plasseringen 2 både på politiske og sivile friheter, og rangeres i kategorien «fri». Kun to andre land i Vest-Afrika (Ghana og Benin), og tre andre afrikanske land (Tunisia, Namibia og Sør-Afrika), rangeres i denne kategorien (Freedom House 2016).

Generell menneskerettighetssituasjon

Forenings- og forsamlingsfrihet. Ifølge amerikanske myndigheter (U.S. Department of State 2016) er foreningsfriheten lovfestet og overholdt i praksis. Myndighetene respekterer også forsamlingsfriheten, men ved noen anledninger svarte de for sent på forhåndsgodkjenning av demonstrasjoner, og andre ganger svarte de ikke i det hele tatt. Ved enkelte anledninger anholdt myndighetene demonstranter for deltagelse i ulovlige (det vil si ikke forhåndsgodkjente) demonstrasjoner. Politiet har stått bak enkelte tilfeller av politivold (U.S. Department of State 2016).

Ytringsfrihet og uavhengige medier. Pressen i Senegal anses som fri og maktkritisk, og ytringsklimaet omtales som «avslappet» (Reporters Without Borders 2015) og «tolerant» (Freedom House 2016). Landet ligger på 65. plass av 180 land på Reporters Without Borders' pressefrihetsindeks for 2015, foran land som Japan og Italia (Reporters Without Borders 2016).

Ytringsklimaet er også forholdvis fritt når det gjelder politisk opposisjon, og det er rom for de fleste politiske ytringer. Det finnes, så langt Landinfo kjenner til, ingen samvittighetsfanger eller politiske fanger i senegalesiske fengsler per mai 2016. Ifølge amerikanske utenriksmyndigheter sto myndighetene heller ikke bak politiske forsvinninger i 2015 (U.S. Department of State 2016).

Sikkerhet og terrorbekjempelse. Det har så langt ikke vært terroraksjoner i Senegal, men landet befinner seg i en utsatt region hvor flere jihadist-grupper har tilhold, og som ved flere anledninger har blitt rammet av terroranslag (blant annet angrepene på Radisson-hotellet i Bamako, Mali, i november 2015, på Splendid hotell i Ouagadougou, Burkina Faso, i januar 2016 og på stranda i Grand Bassam, Elfenbenskysten, i mars 2016). På grunn av den overhengende terrortrusselen, har senegalesiske myndigheter trappet opp beredskapen, og gjennomførte i januar 2016 en større kontraterror-operasjon som førte til 900 avhør og 500 anholdelser. De fleste anholdte ble løslatt etter kort tid, mens et mindretall ble tiltalt for «ordinær» kriminalitet som tyveri og lignende (Jobe 2016; Laing 2016). Til tross for økt politinærvær og forslag om begrensninger på personlig frihet (for eksempel forbud mot heldekkende ansiktsslør), er det, så langt Landinfo kjenner til, ikke rapportert at Senegal har brutt menneskerettighetene i kampen mot terror, slik tilfellet har vært blant annet i Nord-Afrika.

Tros- og livssynsfrihet. Senegal anses som et tolerant og åpent samfunn, hvor ulike etniske og religiøse grupper har levd fredelig side om side i lange tider. Religionsfriheten er nedfelt i Grunnloven, og myndighetene overholder denne også i praksis (Freedom House 2015; U.S. Department of State 2015). Rundt 80 % av befolkningen er muslimer, og de fleste av dem tilhører ulike sufi-brorskap. De viktigste brorskapene er tijaniyya og qadiriyya, som har betydelig makt og innflytelse, både på enkeltpersoner og på staten. Brorskapene fremmer en spirituell og fredelig islam, og anses gjerne som en buffer mot islamistisk ekstremisme i Senegal. Selv om visse religiøse miljøer kjennetegnes av en religiøs konformisme som legger press på enkeltindivider og begrenser deres individuelle handlingsrom og livsvalg, oppfattes Senegal likevel som et land hvor tros- og livssynsfriheten står sterkt, og hvor staten legger til rette for religiøs pluralisme og inter-religiøs dialog. Stadig økende pengebidrag fra Gulfen er imidlertid med på å fremme salafi-ideologi også i Senegal, og et visst antall senegalesere og europeere med senegalesisk bakgrunn har latt seg verve til ekstremistiske grupper i Sahel (Al-Qaida i Islamske Maghreb (AQIM) og Boko Haram), og til IS i Syria (Anyadike 2016).

Respons Senegal: Menneskerettigheter og levkår

Dødsstraff. Senegal avskaffet dødsstraff i 2004. Siste henrettelse skjedde i 1967 (Amnesty International 2016).

Politisk krise og økende omfang av menneskerettighetsbrudd i 2012

I 2012 oppsto det en politisk krise da daværende president Abdoulaye Wade forsøkte å endre Grunnloven slik at han kunne stille til valg for et tredje mandat, til tross for at Grunnloven kun gir tillatelse til å sitte i to mandatperioder. Befolkningen mobiliserte mot Wades «konstitusjonelle kuppforsøk» og krevde at han trakk sitt kandidatur. Demonstrasjonene utartet tidvis til trefninger mellom demonstranter og politi, og menneskeliv gikk tapt som følge av en politivold som til da hadde vært uvanlig i en senegalesisk kontekst. Myndighetene anholdt i denne perioden politiske aktivister, blant annet ledere av ungdomsbevegelsen Y'en a marre («Vi har fått nok»), som ledet an i mobiliseringen mot Wade. Wade innrømmet til syvende og sist valgnederlaget, og maktoverføringen til den nyvalgte president Sall foregikk uten alvorlige hendelser. Landinfo kjenner ikke til at myndighetene skal ha anholdt eller på annen måte reagert mot politiske aktivister etter at Sall overtok makten i 2012 (Fullea 2014).

Menneskerettighetsutfordringer

Rettsikkerhet. Rettssystemet i Senegal er kjent for å være mer uavhengig enn i sammenlignbare land i regionen. Domstolene har ved flere anledninger vist at den tar selvstendige beslutninger, uavhengig av myndighetenes forventninger til et gitt utfall, og befolkningen har, ifølge den anerkjente menneskerettighetsorganisasjonen RADDHO (møte i Dakar september 2010), stort sett tillit til rettsvesenet i Senegal.

Samtidig er domstolene overbelastet og underfinansiert, med store restanser. Dette medfører at enkelte kan sitte fengslet i svært lang tid før saken deres kommer opp. Domstolene mangler alt fra nødvendig kontor- og datautstyr til mer avanserte tekniske innretninger som rettslaboratorier og lignende. Lave lønninger og kulturelle forhold gjør at dommere kan være mottagelige for både bestikkelser og press. Behandlingen man får i politi- og rettsvesen (og av offentlige tjenestemenn generelt) er ofte avhengig av den enkelte families økonomi, sosiale posisjon og kontakter. Krav om bestikkelser er heller ikke uvanlig.

En gjennomgang av rettsikkerheten i Senegal fra 2008 (som gjengitt i Samb 2014) viste at det særlig er den geografiske skjevfordelingen av ankesdomstolene som hindrer lik tilgang til rettsvesenet for senegalesiske borgere. Det finnes kun tre ankesdomstoler i landet (Dakar, Kaolack og Saint Louis; den fjerde, i Ziguinchor, er ikke operasjonell), noe som innebærer at brukerne i rurale områder gjerne må reise over lange avstander for å kunne benytte seg av domstolen. Likeledes er mangel på dommere og advokater et alvorlig problem. I 2009 var det 418 dommere og 350 advokater i Senegal, fordelt på 13 millioner innbyggere, og av disse holdt de fleste til i Dakar. Gjennomgangen peker videre på at utgiftene knyttet til advokater og andre tjenester er så høye at enkeltpersoner i praksis ikke har mulighet til å bringe saken inn for domstolen, selv om de mener at de har retten på sin side. Analfabetisme og begrensede franskkunnskaper begrenser også folks reelle tilgang til rettsvesenet.

For å bøte på situasjonen, har myndighetene etablert såkalte «Maisons de Justice», lokale juridiske sentre med jurister og meglere (ofte pensjonerte dommere eller polititjenestemenn fra kriminalpolitiet), ledet av en koordineringskomité med representanter fra myndigheter og

sivilt samfunn og underlagt Justisdepartementet. Også andre desentraliseringstiltak er satt i verk for å bedre befolkningens tilgang til rettsvesenet (Samb 2014).

Fengselsforhold. Fengslene kjennetegnes av overbefolkning, noe som først og fremst skyldes bruk av lang varetekt. Fengslene preges av dårlige sanitære og ernæringsmessige forhold. Episodisk voldsbruk, særlig i forbindelse med avhør, finner sted. I henhold til informasjon fra myndighetene (som sitert i U.S. Department of State 2016) døde 50 innsatte i varetekt i 2014.

Seksuell orientering og kjønnsidentitet. I henhold til Amnesty International (2016) ble minst 22 personer, hvorav tre kvinner, anholdt av politiet på bakgrunn av seksuell orientering i 2015. I august 2015 ble syv menn dømt til seks måneders betinget fengsel og 18 måneders ubetinget fengsel etter straffeloven § 319 som kriminaliserer likekjønnede seksuelle handlinger (HRW 2015a). Seksuelle minoriteter utsettes også for overgrep og sosial diskriminering i Senegal, både av politi, familie og lokalsamfunn (Landinfo 2010).

Tigging og barnearbeid. Det finnes en lang tradisjon i Senegal med å sende unge gutter på koranskole for at de skal få en religiøs utdanning. Imidlertid blir mange gutter tvunget til å tigge av ledere som bruker religiøs utdanning som skalkeskjul for økonomisk utbytting av mindreårige. Dersom guttene ikke klarer å tjene inn gitte summer, blir de straffet, ofte med vold. De blir også utsatt for andre typer omsorgssvikt, som mangelfull ernæring og manglende helsestell (HRW 2015b).

Konflikten med separatister i Casamance. Siden 1982 har det foregått en lavintensitetskonflikt mellom senegalesiske myndigheter og Mouvement des Forces Démocratiques de Casamance (MFDC), som kjemper for regionens uavhengighet. Konflikten har gått på lavbluss i over tretti år, og er således en av Afrikas mest langvarige konflikter. Til tross for utallige meklingsforsøk, og inngåelse av en våpenhvileavtale i 2012, har partene ikke klart å finne en varig løsning på konflikten. Resultatet har vært at området i lang tid har befunnet seg i en tilstand mellom krig og fred. Konflikten er likevel blant de *minst* blodige på kontinentet. På de over tretti årene konflikten har pågått, har mellom 3000 og 5000 personer mistet livet, rundt en tredel av disse som følge av landminer, og det er fra begge parter i konflikten blitt brukt lite vold mot sivile. Intensiteten i konflikten har vært varierende; fredelige perioder blir regelmessig avbrutt av kortere perioder med trefninger og uro. Siden våpenhvileavtalen ble inngått i 2012, har det vært få eller ingen trefninger mellom MFDC og myndighetene (Landinfo 2014; U.S. Department of State 2016).

Kjønnslemlestelse (FGM). Omfanget av FGM er lavere i Senegal enn i andre sammenlignbare land i regionen, blant annet fordi landets største etniske gruppe, wolof, ikke praktiserer FGM. 25,7 % av senegalesiske kvinner er omskåret, men den geografiske og etniske variasjonen er stor. Mens omfanget av FGM er lavt i vest og i den midtre delen av Senegal, er omfanget så høyt som 87 % i fylket Matam og 83 % i fylket Tambakunda i øst. I den multi-etniske byen Dakar er 20 % av kvinnene omskåret (28 Too Many 2015). Senegal har siden 1999 hatt et lovforbud mot FGM. Strafferammen er fengsel mellom fem måneder og seks år (Landinfo 2011).

Levekår

Selv om Senegal er et av de mest utviklede landene i Vest-Afrika, lever hoveddelen av befolkningen i fattigdom. Landet er kategorisert som et land med lav menneskelig utvikling på FNs utviklingsfonds indeks for 2015 (UNDP 2015). Landet befinner seg i det midtre sjiktet

i denne kategorien, bak land som Nigeria og Kamerun, men foran land som Elfenbenskysten, Mali og Guinea. De økonomiske ressursene er skjevfordelte i befolkningen, og til tross for at en betydelig andel senegalesere lever under fattigdomsgrensa, finner man også en urban elite med et forbruksmønster som ligner på det vestlige.

Industrien er bedre utbygd i Senegal enn i nabolandene. Industrisektoren domineres stort sett av foredling av produkter fra jordbruket, men det finnes en viss kjemisk industri i landet. Mesteparten av industrien er lokalisert til området i og rundt Dakar.

Hoveddelen av befolkningen lever imidlertid av arbeidsintensivt jordbruk, husdyrhold eller fiske med lav avkastning, eller med småskalasalgs og tjenesteyting i den uformelle økonomien. Kun et lite mindretall av befolkningen har regulært, kontraktfestet arbeid i offentlig eller privat sektor, med tilknyttede sosial- og pensjonsrettigheter. Siden det store flertallet av befolkningen mangler sosial- og pensjonsrettigheter, er de fleste avhengig av storfamilien for å greie seg og som trygghet i vanskelige tider. Selv om tendensen går mot at husholdningene stadig blir mindre og kjernefamiliestruktur stadig mer vanlig, er storfamilien fortsatt svært viktig, både økonomisk og sosialt, for den enkelte senegaleser.

Helsesektoren er bedre utbygget i Senegal enn i de fleste andre land i regionen, og velholdne vestafrikanere tar seg til private helseklinikker i Dakar for å få behandling som ikke er tilgjengelig i hjemlandet. Men til tross for at Senegal investerer mer i helse per innbygger enn de fleste land i regionen, er helsesektoren dårlig utbygd, med én lege per 11 000 innbygger, og én sykepleier per 4 200 innbygger. Selv om det har vært fremgang på visse indikatorer, som for eksempel økning i forventet levealder fra 44 år i 1999 til 64 år i 2012, er det store utfordringer knyttet til folkehelsen i Senegal. For eksempel døde ett av ti barn før fylte fem år i 2009, som oftest som følge av malaria og diaré, sykdommer som er forholdsvis enkle å behandle. Helseinfrastrukturen er også geografisk skjevfordelt mellom byer (og særlig hovedstaden Dakar) og rurale områder. I visse avsidesliggende områder finnes det ikke noe lokalt helsetilbud overhodet, og pasienten må reise til nærmeste regionhovedstad med alt det innebærer av utgifter til transport, losji og tapt arbeidsinntekt.

Senegal er et politisk og akademisk senter for regionen. Hovedstaden Dakar er et regionalt handelssenter med tog- og veiforbindelse østover i Sahel, og havna i Dakar er en av regionens viktigste. Mange internasjonale organisasjoner og regionale institusjoner har hovedsete i Dakar. Universitetet i Dakar har tradisjonelt tiltrukket seg studenter fra hele regionen.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnet er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Respons Senegal: Menneskerettigheter og levekår

Referanser

Skriftlige kilder

- 28 Too Many (2015, juni). *Country Profile. FGM in Senegal*. London: 28 Too Many. Tilgjengelig via http://28toomany.org/media/uploads/executivesummary_senegal_english.pdf [lastet ned 27. april 2016]
- Amnesty International (2016, 24. februar). *Amnesty International Report 2015/16 Senegal*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/countries/africa/senegal/report-senegal/> [lastet ned 11. mai 2016]
- Anyadike, O. (2016, 4. februar). The New Jihadist Strategy in the Sahel. *IRIN*. Tilgjengelig fra <https://www.irinnews.org/feature/2016/02/04/briefing-new-jihadist-strategy-sahel> [lastet ned 10. mai 2016]
- Freedom House (2016). *Freedom in the World 2016*. Washington, D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2016> [lastet ned 13. mai 2016]
- Freedom House (2015, 22. september). *Freedom of the press 2015 – Senegal*. Freedom House. Tilgjengelig via <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/senegal> [lastet ned 13. mai 2016]
- Fullea, C. (2014, 17. januar). Y'en a marre: « Tout reste à construire ». *Génération Dakar*. Tilgjengelig fra <http://generationdakarc.com/y-en-marre-reste-construire/> [lastet ned 13. mai 2016]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2015a, 28. august). *Quash Conviction of 7 for 'Acts Against Nature'*. Dakar: HRW. Tilgjengelig via <https://www.hrw.org/news/2015/08/28/senegal-quash-conviction-7-acts-against-nature> [lastet ned 27. april]
- HRW (2015b, 20 april). *Senegal: Decade of Abuse in Quranic Schools*. Dakar: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2015/04/20/senegal-decade-abuse-quranic-schools> [lastet ned 13. mai 2016]
- Jobe, A. (2016, 26. januar). Senegal conducts major counter-terrorism operation, interrogates 900 people. *The News Hub*. <https://www.the-newshub.com/general/senegal-conducts-major-counter-terrorism-operation-interrogates-over-900-people> [lastet ned 10. mai 2016]
- Laing, A. (2016, 27. januar). Senegal arrests 500 people in terror crackdown. *The Telegraph*. Tilgjengelig fra <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/senegal/12125595/Senegal-arrests-500-people-in-terror-crackdown.html> [lastet ned 10. mai 2016]
- Landinfo (2014, 6. mai). *Senegal: Konflikten i Casamance*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2869/1/2869_1.pdf [lastet ned 13. mai 2016]
- Landinfo (2011, 10. februar). Kjønnslæstelse (FGM). Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1540/1/1540_1.pdf [lastet ned 24. mai 2016]
- Landinfo (2010, 11. november). Forhold for seksuelle minoriteter. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1476/1/1476_1.pdf [lastet ned 24. mai 2016]
- Reporters Without Borders (2016). *2016 World Press Freedom Index*. Paris: Reporters Without Borders. Tilgjengelig fra <https://rsf.org/en/ranking> [lastet ned 11. mai 2016]
- Samb (2014). L'accès des justiciables à la justice au Sénégal. *Afrique contemporaine* 2014 (2), 82-83. Tilgjengelig fra <http://www.cairn.info/revue-afrique-contemporaine-2014-2-page-82.htm> [Elektronisk abonnementsjeneste, lastet ned 13. mai 2016]
- UNDP, dvs. United Nations Development Programme (2015). *International Human Development Indicators*. New York: UNDP. Tilgjengelig fra <http://hdr.undp.org/en/countries> [lastet ned 13. mai 2016]
- U.S. Department of State (2016, 13. april). *2015 Country Reports on Human Rights Practices – Senegal*. Washington, D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig via <http://www.state.gov/documents/organization/252933.pdf> [lastet ned 13. mai 2016]

Respons Senegal: Menneskerettigheter og levekår

- U.S. Department of State (2015, 14. oktober). *Report on International Religious Freedom – Senegal*. Washington, D. C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig via <http://www.state.gov/documents/organization/238466.pdf> [lastet ned 11. mai 2016]

Muntlige kilder

- RADDHO, dvs. Rencontre Africaine pour la Défense des Droits de l’Homme. Møte i Dakar, 28. september 2010.

© Landinfo 2016

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.